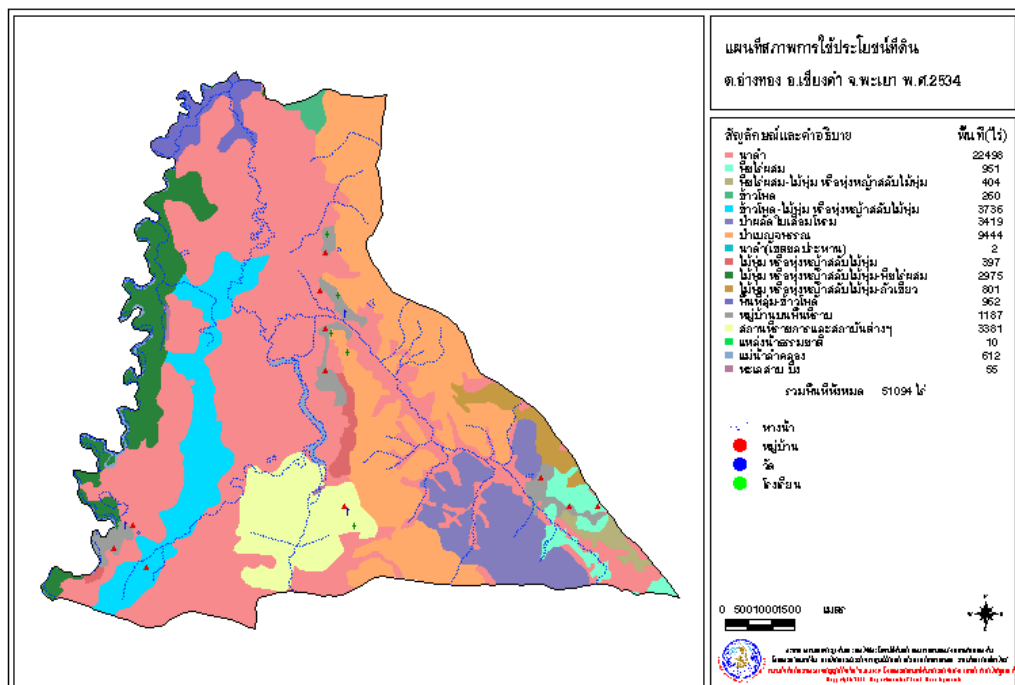

บ้านดอยอิสาน ต. อ่างทอง อ. เชียงคำ จ. พะเยา

ลักษณะทั่วไป

- พื้นที่ส่วนใหญ่ ต. อ่างทอง เป็นพื้นที่นาดำ ประมาณ 44 % ของพื้นที่ทั้งหมด และเป็นป่าเบญจพรรณ ประมาณร้อยละ 18 (แผนภาพที่ 10) ต. อ่างทองมี 12 หมู่บ้านเป็นพื้นที่ที่มีทั้งนาลุ่มและนาดอนพื้นที่ศึกษา พื้นที่ศึกษาในพื้นที่ หมู่ 2 และหมู่ 6 ซึ่งมีจำนวนครัวเรือน 196 ครัวเรือน พื้นที่นา 11250 ไร่ และ 250 ครัวเรือน มีพื้นที่นา 8000 ไร่ สัดส่วนพื้นที่ 35 % เป็นพื้นที่นาดอน ส่วนนาลุ่ม 30 % กลุ่มพื้นที่หมู่ 5 ม. 9 และ ม. 10 และพื้นที่นาลุ่มน้ำท่วมประมาณ 35 % ได้รับความจากน้ำอิง และห้วยร่องแซ่ ตารางที่ 22

แผนภาพที่ 10 ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดิน ต. อ่างทอง อ. เชียงคำ จ. พะเยา

ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน, 2543

- การบำรุงดินมีการใช้เฉพาะปุ๋ยเคมีอย่างเดียว
- ปัญหาโรคในพื้นที่ดอนผลผลิตที่เกิดจากแมลงบัว ผลผลิตข้าวจาก 10 ไร่เหลือ เพียง 2 ไร่ และ โรคเมล็ดด่าง จะพบทุกปี ถ้ารุนแรงผลผลิตจะลดลงถึง 50 % นาลุ่ม ปัญหาแล้งก่อนปักดำเป็นปัญหาอันดับแรกซึ่งอาจจะนานถึง 45 วัน ตั้งแต่เดือน มิ.ย. ถึงกลางเดือน ก.ค. โรคถอดฝักดาบ โรคไหม้ และแมลงบัวทำลายจะพบทุกปี โรคบัวทำให้ผลผลิตลดลงในปี 2544 ถึง 50 % พบโรคไหม้รุนแรงปี 2535 โอกาสเกิด 1 ครั้งใน 10 ปี ส่วนนาลุ่มซึ่งทำ

เป็นนาหว่านกล้าแห้งพบวัชพืชมากก่อนน้ำท่วม เกษตรกรแก้ปัญหาโดยการพ่นยา ปัญหาอื่นที่พบ ได้แก่ หนู ปู หนอนกระทู้คอรวง และหอยเชอร์รี่ (พบปัญหาประมาณปี 2540) เกษตรกรในพื้นที่จะไม่มีการใช้สารเคมีปราบศัตรูพืชแต่จะมีการใช้ใช้สารเคมี

- ปัญหาแล้ง พบประมาณต้นเดือน มิ.ย. ถึงกลางเดือน ก.ค. แล้งนาน 45 วัน พบทุกปี จำเป็นต้องใช้อายุกล้านานถึง 21/2 เดือน การแก้ปัญหาของเกษตรกรในช่วงที่แล้งโดยการสูบน้ำเข้าที่นา อาจจะทำให้ผลผลิตลดลงได้ เช่นผลผลิตจะลดลงจาก 50 ถึงเหลือ 40 ถัง

ตารางที่ 22 คุณสมบัติพื้นที่นาดอน นาหลุ่มและน่าน้ำท่วม บ้านดอยอิสาน ต. อ่างทอง

	นาดอน	นาหลุ่ม	นาหลุ่มน้ำท่วม
สัดส่วนพื้นที่	30 %	35 %	35 %
พันธุ์ข้าว/ สัดส่วนพันธุ์	ดอบุญมา ดอสายันต์ 15 % สันป่าตองดอ กข 15 5 % กข 6 8 %	กข 6 70 % กข 19 20 % มะลิ105 5 % กข 15 5 %	กข10 10 % กข 19 90 % (ทำนาหว่าน)
ลักษณะดิน	ดินดำเหลือง ร่วนปนทราย สมบูรณ์ปานกลาง	ดินเหนียวสีดำเทา สมบูรณ์	ดินเหนียวสีดำเทา
ปุ๋ย	16-20-0 12.5-25 กก./ไร่ หลังปักดำไม่ เกิน 30 วัน 46-0-0 10 กก./ไร่ ระยะเวลาออกรวง	12.5-25 กก./ไร่ หลังปักดำไม่ เกิน 30 วัน 10 กก./ไร่ ระยะเวลาออกรวง	ไม่ใช้ปุ๋ย
ปัญหา	1. บั้ว 10 ไร่เหลือ 2 2. เมล็ดต่าง 50 % รุนแรง	1. แล้งก่อนปักดำ 2. บั้ว (ทุกปี) 3. โรคไหม้ (ทุกปี) 4. โรคยอดฝักดาบ (ทุกปี)	1. วัชพืช ก่อนน้ำท่วม (หว่าน กล้าแห้ง)-พ่นยา 2. หนู 3. ปู 4. หอยเชอร์รี่ (พบปี 2540) 5. หนอนกระทู้คอรวง

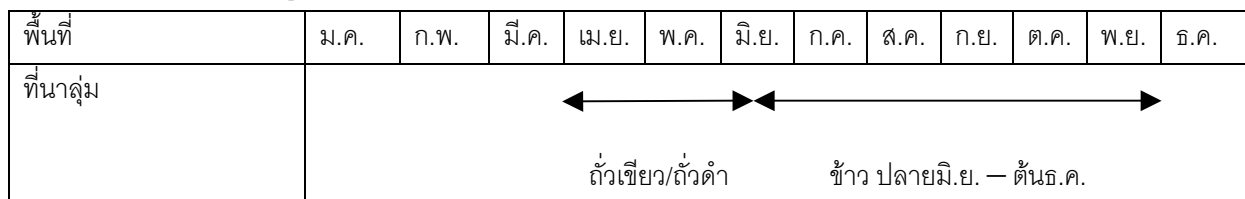

- แล้งที่ 2 จะพบช่วงปลายก.ย. ถึง ปลายพ.ย. เป็นเวลา 60 วัน เกษตรกรจะปัญหาแล้งใน ระยะที่ 2 โดยการสูบน้ำเข้า โอกาสพบ 1 ครั้งในรอบ 5 ปี พบรุนแรงในปี 2543 ส่วนปัญหาแล้ง1และแล้ง 2 ที่เกิดในปีเดียวกันพบ 1 ครั้ง ปี 2519 ไม่ได้ผลผลิต

ระบบการปลูกพืช

- ข้าวนาปีในพื้นที่ลุ่มจะเริ่มปลูกปลายเดือน มิ.ย. และเก็บเกี่ยวต้นธ.ค. นอกจากนี้ก่อนปลูกข้าวได้มีการปลูกถั่วเขียวเพื่อบำรุงดิน และในพื้นที่นาดอนในไร่จะมีการปลูกข้าวโพด

เลี้ยงสัตว์ผลผลิตที่ได้ประมาณ 900 กก./ไร่ จากนั้นจะปลูกพืชตระกูลถั่วเพื่อบำรุงดิน ได้แก่ ถั่วเขียว ถั่วดำ และ ถั่วแดง

ตารางที่ 23 ระบบการปลูกพืช บ้านดอยอิสาน ต. อ่างทอง

พื้นที่	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
พืชนาถั่ว												
พืชนาตอนที่ไร่												

ตารางที่ 24 พันธุ์ข้าวที่ปลูก บ้านดอยอิสาน ต. อ่างทอง

พันธุ์ข้าว	อายุพันธุ์	ออกดอก	เก็บเกี่ยว	ลักษณะเด่นของพันธุ์
ดอบุญมา	เก่าแก่	ปลายก.ย.	ปลายต.ค.	หนีแล้ง เมล็ดใหญ่แต่สั้นกว่ากข6
ดอฮ้อย	กลาง (10 ปี)	ปลายก.ย.	ปลายต.ค.	หนีแล้ง เมล็ดคล้ายกข6 แต่เมล็ดลาย
ดอสายันต์	ใหม่ (2-3 ปี)	ปลายก.ย.	ปลายต.ค.	หนีแล้ง เมล็ดคล้ายกข6
สันป่าตองดอ	อายุเท่ากับ กข 15	ต้นต.ค.	ต้นพ.ย.	หนีแล้ง เมล็ดคล้ายกข6 แต่สีเมล็ดเข้มกว่า
กข6	ใหม่ 2-3 ปี	20 ต.ค.	20 พ.ย.	
กข15	ใหม่ 2-3 ปี	ต้นต.ค.	ต้น พ.ย.	
กข19	คุณทวี ม. 4 นำมาปี 2538 จาก จ. พิจิตร	ปลาย พ.ย.	ปลายม.ค.	ข้าวเจ้า ข้าวหน้าน้ำลึกปลูกทำนาหว่าน
มะลิ105		25 ต.ค.	25 พ.ย.	

การบำรุงดิน

- มีการใช้พืชตระกูลถั่วได้แก่ ถั่วเขียว ถั่วดำ และ ถั่วแดงในการบำรุงดินก่อนปลูกข้าว และ ข้าวโพด ปุ๋ยน้ำสกัดชีวภาพยังเคยใช้รอกการอบรมจากศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีประจำตำบล

ตารางที่ 25 ผลผลิตข้าวพันธุ์ต่างๆในสภาวะปกติและสภาวะแล้ง (กก./ไร่)

พันธุ์	ผลผลิต (กก./ไร่)		
	ปกติ	แล้ง1	แล้ง2
กข6	560	500	250
กข15	400	360	-
มะลิ105	560	500	250
กข19	650	-	-

ดอบุญมา	400*		
ดออ้งยี่	400*		
ดอสายันต์	560*		
สันป่าตองดอ	560*		

หมายเหตุ : * เสียหายจากต้นข้าวหักล้มระยะเก็บเกี่ยวและน้ำฝน

แหล่งเมล็ดพันธุ์

1. ศูนย์ขยายเมล็ดพันธุ์พืชที่ 8 จ. พะเยา
2. สถานีทดลองข้าวพาน จ. เชียงราย
3. เกษตรกรเก็บเอง พันธุ์ที่เก็บ เช่น ดอบุญมา ดออ้งยี่ ดอสายันต์ สันป่าตองดอ และกข 19 (นาหว่านอัตราเมล็ดพันธุ์ 10 กก./ไร่ นาดำ 5 กก./ไร่)

แหล่งจำหน่าย

1. ขายให้กับพ่อค้ารับซื้อ
2. โรงสีข้าวในหมู่บ้าน ซึ่งมี 4 โรง

ข้าวในเศรษฐกิจชุมชน

- เกษตรกรทุกครัวเรือนมีฉางข้าวสำหรับเก็บข้าว
- เกษตรกรประมาณ 40 ครัวเรือนในพื้นที่ศึกษามีการเลี้ยงวัว จำนวนวัวและกระบือรวมกันประมาณ 535 ตัว
- สัดส่วนการบริโภคและขาย ประมาณ 30% : 70 % พันธุ์ข้าวสำหรับบริโภคได้แก่ ข้าวดอกต่างๆ กข 19 และกข 6 ส่วนพันธุ์ มะลิ 105 และกข 15 สำหรับขาย

ประเด็นที่ควรพิจารณา

- เกษตรกรในพื้นที่มีความสามารถศักยภาพในการแสวงหาพันธุ์ข้าวมาปลูกเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาทั้งน้ำท่วมและปัญหาแล้ง พันธุ์ข้าวที่มีศักยภาพและสามารถปรับตัวได้ในสภาพพื้นที่ที่มีความหลากหลายของพื้นที่
- มีความหลากหลายของพันธุ์ข้าวที่ปลูก น่าจะเป็นพื้นที่ตัวอย่างสำหรับการทดสอบพันธุ์